

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg. Medarb.: Mgr. Dr. Karl Kjelstrup, dominikanerpater A. Lutz, Sigrid Undset, Lars Eskeland.

«St. Olav» utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontorer eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2.50 pr. kvartal forskuddsvis betalt, for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Opsigelser må være eksp. i hende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften. «St. Olav»s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743. Redaktøren privat 30487. — «St. Olav»s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5, I, er åpen mandag, tirsdag og fredag 9.30—3. Torsdag 9.30—7. Lørdag 9.30—1. Onsdag lukket. Utbetalinger kun tirsdag kl. 1—2.

INNHold: Fredens evangelium. — Fra misjonsmarken. — Tsjekkoslovakiske skjebner. — Hvor gentlemen dannes. — Det ringer for tredje gang. — - derute.

## Fredens evangelium.

21. søndag etter pinse.

Kardinal-patriarken av Lissabon mgr. Cerejeira har utsendt et hyrdebrev som har bud langt ut over grensene av det land, hvis primas han er. Og da det tillike er som en utlegning av denne søndags epistel vil vi her gjengi det i dets hovedtrekk og referere dets innholdsdype tanker om den nuværende verdenssituasjon — ikke minst fordi denne søndag jo er misjonssøndagen, hvor det appelleres til vår vilje til etter evne å yde vår skjerv til den kristne tros utbredelse. Nettop på denne dag er tiden kan hende mer enn ellers inne til å overveie hvorledes det står til med vår egen tro her i vår egen verdensdel, som dog av navn iallfall har vært kristen gjennom århundrer — hvorledes *vårt* forhold til «fredens evangelium» er. Kardinalens brev hjelper oss til å se det klarere, og selv om det ikke er et lystelig syn vi derved får skue så er det samtidig ikke bare negativt. Den erfarne sjelekjenner og sjelesørger peker på den store hjelp vi katolske kristne har til å overvinne «ondskapens åndehær under himmelen», fordi vi har et synlig samlingstegn som kan forene oss alle: vår hellige Kirkes sakramenter og dens læremyndighet hvis øverste forvalter er St. Peters efterfølger i Rom, våre sjeles veileder og øverste hyrde.

Kardinalen innleder med å skrive at han ikke akter med sitt brev å motivere Portugals holdning i denne europeiske krig — bare en stats regjering har myndighet til å optre på nasjonens vegner, kun den er et lands offisielle organ med ansvaret og dermed forsvarsretten i alle spørsmål som angår holdningen utad. Det er derfor alle lojale borgeres plikt å slutte op om sin regjering, navnlig i kritiske tider som dem vi gjennomlever nu, og best gjør vi dette når

vi til bunnns vet hvad vår tro innebærer for realitet overfor våre livsvilkår hernede og hvad den krever av oss i skjebnesvangre stunder. Men disse krav har rekkevidde langt utover et fedrelands grense. Det gjelder for oss alle å forstå hvor det er vi skal møte fienden, hele menneskehetens fiende uansett den nasjon vi hver for sig tilhører. Ti kampen står ikke mot «kjøtt og blod» men mot prinsipper og ideologier, som er fiendtlige mot Guds rike —

ti, sier kardinalen, det er hele verdensatmosfæren som er forgiftet nu. Løgnen har organisert sig offisielt, den brutale makt triumferer, alle oprørske instinkter har fått frie tøiler og den nyhedenske læres smusstoff truer med å infisere menneskers kristne trosliv. Men derfor skal det også være umulig for en opriktig og ekte kristen å forholde sig likegyldig — hver eneste av oss må helt bevisst nu velge mellom Gud og hans motstandere, mellom sannhet og villfarelse, og skjelne mellom rett og makt. Hver eneste kristens kall og oppgave er det nu å ta parti for Kristus og hans rike selv om det må skje med livet som innsats.

Den urettferdige krig er en fornektelse av alle kristne prinsipper og betyr det samme som en innrullering i de motsatte åndsmakters hær, fordi den er diktet av maktbegjær, hevnjerrighet el. l. impulser, selv om de som har ansvaret for den er flinke til å kamuflere motivene til og med for sig selv. Men derved kan krig også bli en nødvendighet, nemlig når det gjelder å forsvare godhetens og rettferdighetens sak. Etter sin natur er all krigskultur imidlertid hedensk og den «fred» som opnåes på basis av «krigslykken» aldri av noen varighet. Vår tid har



# Fra misjonsmarken.

## Misjonsliv i Alaska.

Hvem kan beskrive Alaska? Fjelltopper med mystisk slør av skyer og sne, stjerneklare vinterdager, en sol og en måne som danser over en blå sommerhimmel av stadig lys. Landet hvor «en lang, blid skumring med sitt sølvrene bånd forener idag med igår og hvor morgen og kveld sitter hånd i hånd under midnattens stjerneløse himmel —», landet ved det tordnende havet, med de mørke fjordene, de skarpe breene og de skydede tinner. Slik er Alaska, hvor videnskapsmenn finner de utforskede spor til alle naturens hemmeligheter og om hvilket den hvite mann skriver at ingen landstrekning eier så store og ubegrensede muligheter.

Ofta har man hastet til dette merkelige land når det gikk bud ut til verden om de skatter som var funnet og alle blev grepet av gullfeberen — men jeg vil berette om en annen skatt som Alaska gjemmer skjult i sine småbarns hjerter og i hjertene til dem, som arbeider i stillhet mens kjærlighet driver verket og gjør armen sterk, motet varmt, hånden dyktig og blikket skarpt og klart.

Hvad tar våre misjonærer sig til?

Ja, eskimoene følger vel fremdeles eskimoisk skikk og

bruk men deres hensikter er renere og deres mål høiere enn før. I februar drar de op i fjellene for å jage renen inntil sneen smelter og gjessenes og svanenes trekk gjennem luften bringer bud om at våren er nær. I juni begynner de sin søken etter egg, som er en hovedinntekt for dem — inntil laksen fyller de store nett som omhyggelig er utspent i flodenes buktede løp. Hver måned rummer for eskimoene sine særskilte gleder og arbeider, og naturen har vært gavmild da den skjenket ham hans særlige ferdigheter og tilmålte ham lønnen, for hans strev. Selv barna skjønner tidlig å avlese været's mulighet, å springe hen over tundraen på jakt etter skjulte egg i de herligste og merkeligste former og farver, å skjelne de mange fugler i luften fra hverandre selv om de for oss fortoner sig bare som prikker under himlen. Når så fugl og laks ikke mer legger beslag på eskimoens krefter hugger han huller i vinterens isdekke over alt vann og fanger fisk gjennom dem. Aldri savner han føde eller arbeide — i oktober setter han feller op men i november og desember er tiden inne for omgang mellom slekt og venner. Med sine hundeforspann farer de over is og sne og besøker hverandre og dansen trer de med særlig glede — en merkelig dans i øvrig, hvor all bevegelse skjer med hender og legeme mens føttene

oplevd hvad en slik «fred» er verd, og hvorledes den når den bare er av ren formell art virker mot sin hensikt og sitt navn. Nei, fredens evangelium er virkeliggjørelse av et samarbeid i rettferdighet og kjærlighet nasjonene sig imellem.

Den kristne moral gjelder for den enkelte som for nasjonene, og som vi tar avstand fra egenkjærlighet, løgn, forræderi, hovmot og herskesyke hos individet har vi lov til å reagere mot den måte, hvorpå store og mektige nasjoner kan behandle de mindre idet de utnytter og undertrykker dem — enn dog på tross av alle frivillig inngåtte overenskomster og frivillig avgitte løfter. Legg vel merke til, sier kardinalen, at den politikk som vil hevde, at alt det er godt som gagnar ens eget land, i sin innerste kjerne er amoralsk — og selv om det er en kristen nasjon som driver den blir den ikke mer kristelig av den grunn like så lite som det menneske kan kalles kristen, som bare pleier sin egenkjærlighet og samfunnsstilling selv om han rekker så langt frem, at han i kraft av denne stilling kan utrette noe for andre.

Barbariet i dette ords egentlige betydning som betegnelse for en levestandard, som mangler institusjoner og organer, hvormed det kan vernes om moral og rett, truer nu mange av Europas «kulturstater», fordi det er en livsbetingelse for en menneskeverdige tilværelse å kunne utfolde sig i frihet og under mangfoldige utviklingsformer — en livsbetingelse og en naturlov som de nyhedenske retninger

fornekter og krenker idet de krever ensretning: den hedenske nasjonalisme mot imperialisme, den materialistiske marxisme mot nivellering, raselæren mot bare én races eksistensrett. Fredens evangelium er for mennesker i god vilje, men god vilje betyr fri vilje til å foretrekke det gode for det onde. Nyhedenskapets «fred» er bygget på undertrykkelse — den kristne fred kaller på samarbeide hvor den ene tjener og hjelper den andre slik at alles interesser tilgodesees.

\*

Dette er kristen politikk som så ofte har måtte vike og fremdeles ofte viker for en såkalt realistisk politikk, hvis frukt har vært noe så selvmotsigende som en «bevæpnet fred» med oprustning på oprustning til også denne Molok tok til å fortære sine egne barn. Så satte man Folkeforbundet inn som et fortvilet forsøk på å realisere den kristne samarbeidsidé, men utelukket kristenhetens øverste hyrde — ja, gav til og med senere Sovjet adgang og åpnet derved portene for et land som prinsipielt fornekter Europas felles kulturarv. Intet under at Folkeforbundet måtte spille fallitt — men Europa blir ikke modent for fredens evangelium før det i selve innstillingen skjer en endring i retning en høieste autoritet, hvis åndelige avgjørelser såvel det enkelte menneske som nasjonene frivillig underkaster sig og som kan bringe *Kristi fred* tilbake i verdens riker. Vi katolikker er lykkelige som har denne autoritet i vår hellige Kirkes organer —



ikke flytter sig av stedet. Våre små piker på misjonsstasjonen vil gjerne med til disse dansekvelder, men vi liker bedre å se dem løpe lette hen over markene eller tegne i sneen sine forfedres bedrifter. Alle barn har av sine foreldre fått en spiss stav av tre eller elfenben som bare er til dette bruk, og de er aldri så lykkelige som når de på sollyse dager springer om og tegner sine bilder. Vi har søkt å lære dem å leke som vi selv har lekt i vår barndom, men de foretrekker sine tause dypsindige fortellinger i sneen.

Efter nyttår tar byttehandelen fatt og så drar eskimoen atter op i fjellene. I sin fritid hilser han på sine barn hos misjonærene på stasjonen — han får gode råd, skrifter, kommuniserer og drar bort igjen. Men mens foreldrene sliter for livsopholdet har de små piker det travelt med å lese, sy og arbeide på skolen. Og når den store klokkes malmstemme kaller ut i den klare isnende luft og jesuittpateren, som har ofret all sin lærdom og dyktighet for disse små sjelene, går inn i sakristiet for å iføre sig sine liturgiske klær, da kommer de alle i rad og rekke til den lille uanselige trekirke for å overvære messen. Orgelet spiller og barna synger snart på eskimoisk, snart på engelsk — det lyder vakkert og de voksne er stolte og glade over sine barn. Men vi misjonærer synes at den kalle sure blåst, som ikke kan lukkes ute, blir mild og blid som en sommervind og at de rå bordveggene i vår fattige kirke er dekket av gylne tepper. Slik glede rummer misjonslivet i polarlandets hjerte.

## I Afrika.

Hver onsdag går vi til fjerntliggende landsbyer for å besøke beboerne der. Tidlig om morgenen efter den første messe drar vi avsted ofte uten å vite hvor våre skritt fører oss hen, for ennå er land og folk fremmed for oss. Derfor kan det gå som det gikk sist:

Vi gikk lenge den dag uten å ane hverken veien eller målet. Så møter vi en innfødt kristen som spør: «Hvor skal du hen?» — «Under det ildsprutende fjell. Hvad heter landsbyen ved foten av vulkanen? — «Vet ikke. Det er langt derhen.» — «Kjenner du veien?» Han nøler. Så viser jeg ham en sikkerhetsnål, den største «verdigjenstand» jeg har på mig: «Du skal få den om du vil være fører for oss!» Hans øine lyser og han går med glede inn på mitt forslag.

Så går det avsted i rivende fart. Vi stanses av småfloder og sumper og broer finnes ikke. Vi hjelper oss med stener, trestammer og grener. Er vannløpet for dypt må en neger bære oss, men det tar hårdt på våre hvite tropedrakter, for de svarte er så innsatt i huden med fett og olje at de skinner som velpussede støvler, hvad de finner er overordentlig vakkert.

Ved en av de første hytter i landsbyen Kabare sitter en syk utenfor. Han ser forferdelig ut. Halvdelen av hans ansikt er alt borte — to store øiner stirrer forpint på oss mens hender og føtter bare er store sår. Vi nærmer oss — han besvarer synlig engstelig vår hilsen for det er første gangen at han ser hvite mennesker. Jeg søker å fortelle ham litt om Gud, men han vil intet høre: «jeg er fattig og syk og Gud elsker ikke mig og mine naboer vil ikke være sammen med mig.» Jeg fort-

setter allikevel — jeg sitter tett ved ham og han forstår jeg er ikke redd ham. Så begynner han å lytte, hans blikk lysner op da jeg er ferdig ber han mig komme snart igjen. Jeg lover det og han får til avskjed en rekke blå glassperler — for dem kan han kjøpe sig mat gjennom lange tider.

Så videre inn i landsbyen. Kvinner, menn og barn flykter redde og skjuler sig i hyttene men vi kaller dem tilbake med de innfødtes hilsen: «jeg ønsker dere mange kuer!» Det gjør dem roligere — snart kommer de frem av sitt skjul. Selv de syke kommer og blandt dem et lite barn som mer ligner ett skjelett enn et levende vesen. Vi taler med dem og hjelper dem ellers så godt vi kan — så kommer en ung mann, som tar undervisning på vår misjonsstasjon og ber oss komme til sin døende mor: «jeg har fortalt henne om Gud og Jesus, men la henne bli døpt er dere snilde! Men kom fort før hun dør!» Vi går derhen — da vi kommer inn i den usle hytte ligger hun i de siste treknninger. Jeg tar alt frem til dåpshandlingen mens de andre ordner op efter mine anvisninger. Hun mottar den hellige dåp mens alle kneler — og bakefter hørte vi at hennes sjel samme kveld var vandret hjem til Gud.

Og så går jeg hver kveld gjennom landsbyene her omkring stasjonen for å opsøke og samle de sorte barn. Men de må skjønne, disse primitive mennesker, at det er hjelp vi kan gi dem og vil gi dem og de forstår ikke dette for vi først har hjulpet dem om bare et lite grann materielt. Hvem vil hjelpe mig til å hjelpe?

## Fra India.

Nesten loddrett sender den tropiske sol sine blennende stråler ned da jeg, bedekket med smuss og støv, vender tilbake fra en kolerasmittet landsby, hvor jeg har vært i virksomhet hele natten. Jeg stiger ned av hesten, gir den svettende hest til misjonsstasjonens gutt og sier den skal stelles og fores godt. Etterpå skal han bringe mig litt mat. Da jeg hadde badet følte jeg mig ikke så trett og tok til å be mitt breviar mens jeg gikk op og ned for ikke å sovne. Da jeg var ferdig med å be satte jeg mig ved bordet for å vente på min mat men det varte og rakk så til sist gikk jeg over i den hytten som tjente som kjøkken. Der satt gutten og sov ved siden av det kalde ildsted — ingen mat stelt, og hvad verre var: min stakkels trette hest stod utenfor i samme forfatning som da vi kom hjem.

Jeg fikk langt om lenge gutten våken og stelte derpå selv hesten — men nettop da jeg skulde gå inn i det elendige rummet, som min hytte hadde å by mig, for å se om det nu skulde være litt mat til mig også, kom en mann springende og ropte allerede på lang avstand: «Fader — kom! Kolera hos Bimischetti Joseph i Kondramutha!» — altså en tur på 38 km. Budet sa at en kamerat ventet mig 15 km. borte i Rumpisherdla, for å føre mig den korteste veien til den syke.

Hvad nu? Hesten hadde ikke krefter til en reise til efter å ha vært på ferde hele natten — alle okser var på markarbeid så jeg kunde ikke få en oksekjerre. Nei, jeg måtte nok plage min stakkels hest igjen. Mens den blev gjort i stand gikk jeg inn til misjonens kristne nabokone og spurte om hun hadde litt mat da jeg ikke



kunde vente til min egen blev ferdig. Ja, hun hadde en bolle surmelk og et lite stykke saza-brød, for her i varmen står maten sig ikke mange timer før den blir ødelagt. Bare saza-brødet holder sig fordi det er steinhardt — men det må altså tid og tålmodighet til å spise det og det er ikke mat for en sulten mann. Men jeg takket, drakk melken, stappet brødet i lommen for å gnage på det på veien, og så var det til hest igjen.

Atter strålte solen ubarmhjertig over en øde skyggeløs vei og luften var som i en bakerovn. Det var svert å puste med den hete vinn mot mig og ansikt og hender tok til å smerte voldsomt. Jeg syntes det tegnet til at jeg ikke skulde rekke frem i levende live, men jeg vilde ikke gi op skjont hesten bare vilde gå ganske langsomt fremad.

Da vi hadde tilbakelagt omtrent fjorten km., så vi en rødgrå sky heve sig i horisonten. Vindens glød blev stadig mere uttholdelig. Svermer av fugler flyktet med angstskrik for den fremrykkende, truende sky og søkte ly i en skog i nærheten. Eggen foran oss var askegrå; jo nærmere skyen rykket inn på oss, desto heftigere blev dens larm og brusen: det var en sandstorm, forferdeligere enn jeg noensinne har oplevet den. Det første vindstøt syntes mig uutholdelig, og jeg trodde, jeg skulde kveles. Min ledsager innhyllet hodet i et tørkle og kastet sig nesegrus på jorden; jeg fulgte hans eksempel, idet jeg trakk min toga op over hodet. Hesten dreiet instinktmessig ryggen til stormen og stod som fastnaglet til jorden. I ca. 8—10 minutter hersket der fullstendig mørke. Da vi atter kunde reise oss, var vi helt innhyllet i brennende het sann, så vi måtte ryste og stampe og spytte og nyse, før vi var noenlunde renset.

Da vi nådde Rumpisherla, viste det sig ganske umulig å opdrive hverken mat eller vogn.

Min ledsager trøstet mig med den neste landsby — bare syv km. borte — hvor vi måtte kunde være innen aftensmaten var spist. Underveis uttømtes de sorte skyer, som lenge hadde truet, med en slik voldsomhet, at man skulde tro vi befant oss under en vannspring. Men hvor dette naturlige bad forfrisket efter heten og strabadsene! —

I den omtalte landsby lykkedes det å opdrive to rå egg, men ingen vogn, da veiene var blitt for opbløtte, til at de tunge oksekjærrer kunde komme frem.

..... Så snart hesten hadde fått litt høi og jeg mine to egg, blev reisen fortsatt.

Jeg trakk dyret ved tømnen og banet mig vei gjennom mudder og dynd, til det blev mørkt. Da jeg ikke mere kunde se fotstien for mig, spurte jeg min ledsager, om han også var sikker på veien. «Jeg vil kunne finne den med lukkede øine,» var svaret. Men jeg skulde komme til å bøte hårdt for min tillit til ham.

Snart gikk det gjennom bebyggede og oppløiede strekninger, hvor vi sank i til knærne, snart over stenet jordbunn gjennom kjerr og kratt; men føreren trøstet mig stadig med, at nu var vi ved målet. Efter flere timers gang — der syntes mig som en evighet — sank jeg endelig sammen av tretthet og utmattelse og var ikke i stand til å reise mig igjen. Fyrstikkene var blitt ødelagt av fuktighet, men til sist lykkedes det mig ved gjenskinnet av fjerne lyn å konstatere at mitt ur viste over midnatt, og at vi var i nærheten av et fjell. Dette

fikk min ledsager til å tilstå at han ikke mere visste hvor vi var. Det var til ingen nytte å forsøke på å komme videre, og da regnet nu var ophørt, strakte også min fører sig på jorden for å sove. Men for mig var det ikke tale om søvn, mitt hode brente i feberglød, hver berøring var smertefull. Derav skjonte jeg, at jeg hadde fått den såkalte jungelfeber.

Litt efter sprang min ledsager plutselig op, grep mig i armen og ropte: «La oss flykte, tigreren kommer! Den har været oss; kan De høre hvor den brøler?» I begynnelsen kunde jeg intet høre for brusen og verken i mitt hode, men da jeg reiste mig litt, hørte jeg tydelig brølet der oppe fra fjellet. Men da vinden nettop kom fra den kant, kunde jeg straks regne ut, at tigreren ennu ikke kunde ha sporet oss, og at det var best å forholde sig rolig. Min kamerat vilde imidlertid ikke så lett sette livet på spill og forsvant hurtigst mulig. Snart efter tapte den uhyggelige lyd sig i det fjerne. Min ledsager vendte atter tilbake og fortalte, at han nu hadde funnet vei: vi var kun syv km. borte fra Kondramutla.

Med oppydelse av min siste kraft kom jeg igjen på føttene og satt også en kort tid i sadlen, inntil det svimlet for mig; jeg slepte mig så avsted ved siden av hesten, idet jeg snart klamret mig til dens manke, snart slynget armen om dens hals, mens min ledsager trakk den ved tømnen. Den møisommelige tur vilde aldri ta ende. Da vi ved dagens frembrudd måtte passere en liten bekk, kom jeg ved min ledsagers hjelp atter i sadlen, men da jeg nådde den annen breidd, falt jeg i avmakt. Da jeg atter kom til mig selv, skinte solen inn i mitt ansikt; rundt om mig stod gjetere, som var ilt til, da de mente jeg var død.

Jeg erfarte nu at der ennu var et kvarters vei tilbake. En av hyrdene løp i forveien for å melde min ankomst, og ved inngangen til landsbyen kom kristne og hedninger mig i møte. Jeg blev ikke lite forundret, da jeg blandt de andre også så den gamle Joseph, frisk og rask! På mitt spørsmål: «Har du ikke latt mig kalle?» svarte han, at han foregående morgen hadde spist for mange hvite myrer. Han fikk opkastninger og følte sig syk, så han trodde han skulde dø. Men tilføide: «De er dog ikke kommet forgjeves. I morges fødte en kvinne her et dødt barn, og hun ligger nu selv for døden.» Jeg lot mig føre hen til henne; men den yderste anspennelse av mine krefter kunde jeg ennu høre hennes skriftemål og gi henne den siste salvelse. Så falt jeg atter i avmakt.

Da jeg våknet, lå jeg i en stall, omgitt av gråtende mennesker. Min hud var hård og brennende, det var som hadde jeg gloende kull under mig. Jeg forstod straks at jeg måtte se å svette, og jeg bad om varmt vann, rullet mig inn i ulltepper og drakk vannet i små porsjoner. Henimot middag brøt svetten frem, som lindret hovedsmertene. Da jeg ingen febermedisin hadde hos mig, lot jeg en oksekjerre spenne for og fylle med halm for så hurtig som mulig å komme hjem. Først neste morgen var jeg atter hjemme. Min kusk fortalte mig, at jeg hele veien hadde preket, snart på telugisk, snart på et annet sprog, men derom vet jeg intet selv. — Få dager efter forlot feberen mig.

Slik er arbeidet som du støtter med ditt bidrag på søndag! Husk kollekten!



## Tsjekkoslaviske skjebner.

Foranlediget ved en meddelelse om de mange høitstående geistliges fengsling da krigen mellem Tyskland og Polen brøt ut, fordi de skulde tjene som gisler for at folket i de tsjekkiske protektorater vil forholde sig rolige, har det internasjonale katolske pressebyrå i Breda forsøkt å skaffe rede på hvem det dreier sig om og har foreløbig kunnet utsende følgende opplysninger:

Blandt de geistlige som er fengslet alene i Olmütz kan nevnes: Prelat dr. *Johann Martinu*, pavelig kammerherre og generalvikar for erkebispedømmet Olmütz. Prelat Martinu er 55 år gammel og lider ennå under følgene av et slagtilfelle. Han blev arrestert på sitt kontor og det var bare såvidt man tillot ham å iføre sig civilklær. Enn videre prelat og rektor ved St. Anna-kirken *Frans Svetlik*, som 1924—39 var representant for det tsjekkiske katolske folkeparti i parlamentet og medlem av mange utvalg. Han nyter europeisk ry da han har deltatt i de fleste av den interparlamentariske unions kongresser. Den 64-årige prelat blev arrestert i sin bolig 24 timer etter at han var kommet tilbake fra et kurophold i Podebradig, hvor han hadde søkt hjelp for en alvorlig nyrelidelse. Kun iført en lett husdrakt måtte han ta plass i politibilen.

Fengslet blev også mgr. *Fr. Jemlka*, vicepreses for den tsjekkiske katolske aksjon og generalsekretær for et stort religiøst forbund, hvis mål er et snevrere samarbeid mellom østens og vestens kirker. Han var et fremtredende medlem av den internasjonale Kristikongekongress i Ljubljana for et par måneder siden og er ennå rekonvalesent etter en farlig sykdom.

Arrestert er endelig universitetsprofessor mgr. dr. Franz Cinek, en berømt tsjekkisk dogmatiker, teologisk skribent og lærer ved presteseminarieret i Olmütz, og sogneprest *Johann Lochmann* til St. Mauritz kirken i Olmütz. Det er forøvrig ikke første gang han har hatt med Gestapo å gjøre da han tidligere har nektet å heise hakekorsflagget på sin kirke og sin prestebolig.

Alle disse høitstående geistlige er blitt ført sammen med de andre arresterte til konsentrasjonsleiren i Stepanov, nord for Olmütz. De måtte ikke ta noen toilettsaker med sig og måtte avlevere alt hvad de hadde i sine lommer. Selv breviarret blev dem fratatt. All intervensjon har inntil nu vært forgjeves og de holdes fremdeles fengslet som gisler for det tsjekkiske folks lojale holdning under denne krig.

Dette er altså bare fra en by — i alle byer har lignende fengslinger funnet sted. Meddelelsen fra pressebyrået slutter med følgende ord:

«Vi henvender oss til samlede katolske verden og ber om våre trosfellers forbønn for de tsjekkiske katolikker og deres fengslede geistlige.»

Men det er ennå en kjent tsjekkoslovakisk høitstående geistlig hvis skjebne må vekke deltagelse skjønt han ikke er fengslet og det er mgr. *Srámek*. 70 år gammel lever den forhenværende minister i landflyktighet — en bitter lodd for en mann som elsker sitt fedreland så høit som han gjør og som har ofret alle sine krefter på dets velferd.

Det er ikke mer enn fire år siden at det i Prag, den gang hovedstaden for den tsjekkoslaviske republikk, blev avholdt en stor katolikkongress, hvori deltok tsjekker, slovakker, sudettyske, rutener, polakker og ungarere. Pave PiusXI hadde sendt erkebiskopen av Paris, kardinal Verdier som sin legat og denne blev mottatt med fyrstelige æresbevisninger. Etter kongressens slutt foretok kardinal Verdier en rundreise gjennom hele landet i president Masaryks egen salongvogn, og på denne reise blev han ledsaget av den tsjekkiske statsråd mgr. J. Srámek. I Bratislava sluttet den annen store forkjemper for tsjekkisk selvstyre, pastor Andreas Hlinka sig til legatens følge, og ved den festlige bankett i byens rådhus satt kardinalen mellom de to kjente presteskikkelser, og alt tegnet lyst og godt for landets fremtid. Den unge republikk syntes konsolidert. Katolikk-kongressen hadde forenet alle de forskjellige folkeslag under en felles hellig idé, men den opmerksomme iakttagere kunde ikke undlate å bemerke at det hersket utpreget meningsforskjell mellom Srámek og Hlinka — divergenser som imidlertid selvfølgelig ikke ved dene anledning gjorde sig gjeldende.

Nu er stormfloden brutt inn over landet — Hlinka er død, Srámek i landflyktighet og Tsjekkoslovakia utslettet av kartet som selvstendig rike. Ingen vet offisielt hvor mgr. Srámek befinner sig nu. Den forhenværende fører for det katolske folkeparti var en tid fange i en konsentrasjonsleir, men det lykkedes ham å undslippe til Polen.

Fra den tsjekkoslaviske republikks aller første tid var mgr. Srámek medlem av statsrådet i sin ovennevnte egenskap av katolsk fører. Hans overlegne innsats ligger på det sociale område, hvis mange problemer han løste ut fra kristen ånd og tankegang hvorved han blev det beste bevis på det uholdbare i den påstand at katolske prester ikke egner sig til politisk virksomhet. Han var skaperen av og den drivende kraft i det store katolske tsjekkiske sportsforbund «Orel» = ørn. 1902 blev han utnevnt til professor i sosiallære ved presteseminarieret i Brünn — få år senere blev han medlem av riksdagen i Wien. Etter verdenskrigen stilte han sig helt til tjeneste for sitt tsjekkiske fedreland, skjønt man gjerne hadde beholdt ham i Wien. Men han mente det var mest bruk for ham i den nye stat, hvis regjeringsmedlemmer var temmelig antikatolsk innstillet, og det



viste sig også snart at han hadde rett. Hans innflytelse skaffet katolikkene mange rettigheter og for sine store fortjenester blev han utnevnt til pavelig husprelat.

Sin skjebne nu i landflyktighet har mgr. Srámek felles med mange av sine landsmenn, men den er sikkert bitrere for ham enn for de fleste andre: han har elsket fedrelandet høiere, gjort mer for det og lidt mer for det enn det ellers faller i menneskers lodd.

\*

I tilslutning til dette har det sin vemodige interesse å lese hvad en korrespondent til Amsterdam-bladet «Telegraaf» beretter om et besøk han har avlagt i Prag, det ulykkelige rikets tidligere hovedstad. Han skriver bl. a.: I ringe høide dunderer en eskadre tyske jaktflyvere over byen, men ingen ser op mot dem. Gjennem den brede hovedgate raser fire lastevogner fulle av uniformerte og stålhjelmkledde soldater, men ingen kaster så meget som et blick på dem. Men et par minutter efter kommer et ruteflyv sølvhale til syne og alle folk ser efter den. Da går det op for den tilfeldige iakttager hvad dette betyr: man vil ganske enkelt ikke se en tysker for sine øiner. Og begynner man så å studere det som rører sig bak den tilsynelatende rolige overflate opdager man mange små trekk som viser en stor ting: en millionby som gjør passiv men urokkelig motstand overfor påtvungne beherskere.

Ingen tysk soldat ferdes alene på gaten — de går alltid to og to sammen, og menneskestrømmen åpner sig taus for å la dem komme frem og lukker sig like så taus bak dem. Det er som eksisterte de overhodet ikke. Rekvirerer man en kopp kaffe og en tysk avis på en tsjekkisk kafé må man vente mange minutter. Sier man at man er hollender får man omgående det man ønsker. Kjøper man 20 løse cigarett og taler tysk får man dem innpakket i en avislapp — sier man at man er hollender får man dem overrakt pent emballert i et lite futral. Tsjekkerne fører en seig men nervepirrende kamp i alle livets daglige småting. De står foran plakaten og leser de mange forordninger, og de tier — de leser at de kun må bade på bestemte steder, at de skal avlevere alle våpen, om prisforhøielser og om adgang forbudt til restauranter og utsalg med jødiske eiere, og de tier. De står foran bokhandlervinduene som alle sammen har utstilt postkort med billeder fra fedrelandshistorien, og de tier. For det er farlig å tale og sikrest å tie. —

Prag, det skjønne muntre Prag, er blitt en stille by — en utdødd, trykkende, taus og ulykkelig by —

I en av de vakre og berømte ølhaller henger en plakat: «det er forbudt å synge høit». Og jeg ber en tsjekkisk patriot som jeg treffer, fortelle mig hvorledes det har kunnet gå til, at livet i Prag så fullstendig har skiftet karakter siden byen er blitt tysk. «De spør mig om for meget,» svarer han. «Ti da må jeg tale om vår skjendelse, vår nød, våre feil. Men allikevel — menneskene bør vite det. Altså: jeg vil ikke nevne dem som er forsvunnet og stadig forsvinner. Vi kjenner selv kun de færreste navn. Vilde jeg nevne noen bragte jeg kun fare over venner

og pårørende og det er det ingen mening i. Men jeg kan si Dem at mange midlertidig sitter i fengsel hvor man holder dem innesperret fire dager, to uker, fire uker og mer uten at de blir forhørt eller overhodet får vite, hvad de anklages for. De fengsles fordi de har klaget over at kjøttet blir dyrere, at det er umulig å få smør o. l. Og en eller annen dag slipper man dem så ut igjen.

Tsjekkisk lov bestemmer at alle som blir fengslet, innen 48 timer efter skal forhøres og få vite grunnen til sin fengsling. Denne lov tilsidesettes helt, og spør man en eller annen av sine venner hvorfor man ikke har sett ham i noen tid svarer han at han har vært syk — for han har måttet underskrive en erklæring om at han intet vilde si om sin fengsling. Et utstrakt spionsystem lukker munnen på alle. Prag lider ikke under noen blodig terror men til gjengjeld under et trykk om kuer byen til jorden — et fullstendig slaveri.

Ja, vi lider ingen nød her i Prag — men det finnes nesten ikke smør og mange viktige næringsmidler er sluppet op likesom det hersker mangel på gode stoffer til klær. Tyskerne kjøper op alt — det går ti tsjekkiske kroner på en riksmark og ingen vet tallet på de masser av garn, stoff, pelsvarer, kjøtt og andre spisevarer som er vandret over vår forrige grense. Alle våre offentlige beholdninger, soldatermaterieell, verdifulle tekniske apparater, rhøntgen- og radiumanlegg og alle sykehusenes lager av forbindingssaker er forlenget transportert bort. Men alt dette er allikevel ikke så galt som hvad vi alle personlig har mistet av penger, forretninger, muligheter til å oprettholde livet. De fleste av oss ser nu med bekymring fremtiden imøte.

Og som en uavrustelig byrde av skam hviler over oss alle bevisstheten om at vi har mistet vår frihet, vår uavhengighet og våre nasjonale rettigheter og blir behersket av et fremmed folk. Hvorledes det føles vet kun den som har oplevd det selv. Hvorledes man så enn vil forklare vår historie: vi har alltid vært, er og vil forbli tsjekkere. Og idag vil man gjøre oss til tyskere.

Vi gjør oss ingen illusjoner. Sprogkampen vil bli hård og langvarig men embedssproget vil bli tysk. Vi gjør oss ingen illusjoner om våre landeiendommer, handel og industri — litt efter litt vil alt gå over på tyske hender. Ved hvert salg står nu de tyske makthavere bak kjøperen. Nei, man dreper oss ikke men man forvitrer oss ganske langsomt —

Vi har ikke kjempet. Det er vår skjendelse. Enhver tsjekker vet idag at det er ikke for meget om en million dør for et folk på ti millioner, når den dør for friheten og rettferdigheten. Idag angrer vi dypt. Hadde vi alle mann fulgt vår overbevisning og kjempet hadde det vært bedre. Men i de tyve år vi var fri glemte vi ordet frihet —

Gjennem et nøie kjennskap til vårt demokratiske feil har Tyskland beseiret oss, men det har glemt én ting: man kan ikke slavebinde et fritt folk. De ser selv tsjekkernes tilsynelatende så barnslige motstand på gatene, i forretningene og på restaurantene, men vi har gjennom århundrer øvelse i å sette oss



til motverge på denne måte overfor våre beherskere. Se på de små daglige ting — og se på de friske blomster hver dag på den ubekjente tsjekkiske soldats grav.

Men hør på mine ord og si til Deres folk: dere må ofre *alt* for friheten! Det er bedre å dø enn leve under fremmed åk — for det er et uverdigg og umenneskelig liv!»

## Hvor gentlemenn dannes.

Av Peter Schindler.

Der er en fire, fem grunnbegreper i eksistensen, som ikke kan defineres — likeså lite som selve eksistensens grunnbegrep: «å være». Til dem hører kunst, kjærlighet, geni og — *gentleman*.

De kan imidlertid beskrives. *Newman* har forsøkt det i sin berømte linje: En *gentleman* bestreber sig for aldri å volde noget menneske smerte! Hans *never to cause pain* er yderst forskjellig fra *never to hurt* (aldri å støte nogen) eller det rent oppdragelsesmessige: *never to give offence* (aldri å støte an), som bare er betinget av dressur.

Vi andre vet, at *gentleman* er det undefinerbare ideal av en englander; det, der forutsettes som en selvfølge, og som dog idelig må efterhiges; det, som én gang mistet aldri kan gjenerhverves; det, som delvis er medfødt, delvis er innoprdratt.

Et av mine formål med å studere England og englenderne var: å opdage om dette begrep nødvendigvis i våre dager er knyttet til penger og byrd, eller om man kan være fattig og dog *gentleman* — det fastlandet kaller den «hjertedannelse» som kan finnes, selv hvor den ytre dannelse mangler, og som kan være så sterk, at den erstatter både skole og manerer.

Det blev mig klart, at der gjennom det engelske samfund går en rød strek, som i absolutt forstand deler det i over- og underklasse; en avgrunn, hvor den som «mister sitt ansikt» ved bare en gang ikke å optre som *gentleman*, faller ned — og hvor den, som er under den røde strek, aldri kan stige op, enn i ikke i kraft av de høieste politiske stillinger eller av den best mulige bankkonto (faktorer, som på fastlandet kan løfte sin innehaver op i «selskapet»); enn ikke krigens helter, enn ikke oppfinnere og genier, aldeles ikke sportens heroer i nasjonens stråleglans, ja heller ikke nybakt adel med et tykt lag gull på det friskmalte skjold kan stige op over streken.

Der er kun et ord for denne strek: *The Public School* er en treklang av byrd, økonomi og oppdragelse. Den er arvtageren av skolen i katedralens og abbediets skygge. Den som besøker *Canterbury* og *Westminster* vil ha sett peblingene i jakett eller messesjakke, stripete benklær og høi hatt eller den lærde lue med den firkantede plate og dusken. Til visse tider ser man dem i katedralen eller abbediets kirke, iført prestekjole og korskjorte, bistå geistligheten i kortjeningen; man ser lærerne i universitetskapper og med luer promenere langs den slitte gotikk og føler at denne skole er grodd slik sammen med kirken, at den er dens barn. Den fører sine elever til Oxford og Cambridge, hvis preg

er det blå dannelsens stempel, en *gentlemans* tre bølgenlinjer.

Der er også andre skoler, dagskoler, svarende til fastlandets gymnasier og lyceer, og der er de «moderne universiteter», hvor forholdene svarer til våre studier, og de utdanner ypperlige fagmenn og fremragende tjenestemenn — de gir bare ikke garantien for dannelse.

Den overfladiske beskuer observerer av alt dette kun «farvene», som angir ens *college*, eller den famøse *Varsity dialect*, den lette snøvlen, som noen tar for et ufeilbart Oxford-tegn.

Listen over Englands *Public Schools* er et tykt bind, og de finnes i alle åndelige nyanser: Church of England, katolske og ikke-religiøse. De finnes i flere prislager — billige er ingen av dem — og de søkes endog også etter, om de driver cricket, hockey, roning eller fotball, idet man nemlig tidlig må legge sig efter den sportsgren, som dyrkes av det universitets-*college* eller det regiment, man stiller imot; oftest bestemmer familietradisjonen, hvor man settes i skole.

Så mange kjenner det berømte *Eton* ute ved Windsor, den fornemste Church of England-skole; jeg tar op i nærheten av York og besøker *Ampleforth*, det katolske *Eton*.

Skolepengene er 3000 kr. + 400 kr. i ekstra, og man må regne med 800 kr. i lomme penger + uniform, sportsklær, rekvisitter og bøker, og så har man enda sine sønner hjemme i alle feriene (i 4 av årets måneder). Skolens årlige budgett balanserer med 2 millioner kr. årlig.

Skolen er knyttet til benediktinernes abbedi og rummer 400 elever fra 12—19 år og i et herresete for sig 80 smågutter fra 7—12 år. Der er 40 lege lærere og 50 munke beskjefteget, alle M. A. fra Oxford eller Cambridge, samt et tjenestepersonale på 100 personer: piker, sykepleiersker, tjenere, tjenestegutter, gartnere, sportsinstruktører og håndverkere.

Tilknytningen til abbediet viser sig både i, at dagen begynner og slutter i klostrets kirke, og i selve arkitekturen. Karakteristiske er således de brede ganger, som både forbinder alle lokaler og tjener til hall og opphold; de minner om kloster.

Man fører mig gjennom disse endeløse ganger med de flate Tudor-buer og søilene mellom tavlede vinduer og viser mig klasseværelser som våre og saler til naturfag, fysikk, kjemi og mekanikk, sløid og håndarbeide, tegning, maleri og billedhuggeri, musikk, tresnitt, akvarell og radering — ethvert talent kan utdannes. Jeg ser de store baderum og skapene til sportsutstyret, de spartanske sovesaler for mindre elever og de yderst enkle værelser for de større; det er et særkjenne, at overalt hvor eleven er privat, hersker den største enkelthet, mens fellesrummene har slottets format, skjont også de er klosterlig strenge i stilen.

Spisesaler, bibliotek og dagligstuer er store, deilige rum, fornemt tegnede, lyskalket og helt preget av sitt eketre. Bord, paneler, reoler og ofte loft og gulv er ek; skole og kloster har egen tømmermann, og han arbeider efter sine fedres tradisjon: bordet skal i lengde og bredde være én planke, og det vilde være blasfemi å sette en høvl på hundreårig ek, planken planeres med øks og bones — helt plan blir den altså ikke, men hvor ærverdig!. Samme tømmermann laver reoler og stoler med sag og øks, annet



verktøi forakter han, og han signerer hvert av sine verker ved et eller annet sted på dets rand å hugge ut en liten mus, som kravler på flaten.

I samlingsstuen for de eldre boys danner dype lenestoler i lær krets om kaminens muntre ild, mens radioen går. Skolen har teater og kino, svømmebad i friluft og oppvarmede i gymnastikkbygningen, og man utdanner guttene i militærovelser og jakt, likesom man har en hel rekke speidertropper, som alltid slår leir i utlandet i en av feriene — sist ved Sorrento og på Capri.

Elevene faller i tre grupper: 9—12, 12—14 og 14—19 år, og de inndeles i «huser» på en ti stykker, som følges ad og gjennom alle klasser, ledet av en fast lærer og av en selvvalgt fører; gruppen bor, spiser og leser, leker og driver sport sammen. Den holder selv disiplin; dens fører kjenner reglementet og har ansvaret overfor læreren, denne igjen overfor den felles overlærer og han overfor ledelse og abbed. Overlæreren er alltid en munk. Føreren og guttene selv må på egenhånd danne begrepene om hvad man kan og ikke kan og selv skaffe de uskrevne lover respektert; det er kun grove brudd, som «meldes» og straffes av overlæderen.

Selv om der undervises i matematikk, fysikk og moderne sprog, er hovedvekten lagt på latin, gresk, historie, antikviteter og litteratur — mere på dannelsen enn på fagkunnskaper. Fordringene er meget strenge; hvad vilde en norsk gutt i 3. gym. si til å skulle oversette en sonet av Shakespeare eller Shelleys «Ode til Psyke» til — greske vers og i originalens versmåål?

Spør man hvad nytte dette er til for officer og guvernør, dommer og prest, vil svaret bli: Dannelse er til for sin egen skyld, ikke for «nytte» — vil du «nytte», så er det dagskolen, teknisk skole og universitetet i Manchester! Timeplanen er meget optatt, men sterkt inndelt av sport, og kunnskapene prøves ved eksaminatorer fra de to berømte universiteter.

\*

Universitetet, som man kan lære det å kjenne under et besøk i Oxford, er bare The Public School transponert op i voksent og videnskapelig format. Også det har mere sitt måål i dannelsen, det almene, enn i fagkunnskapene, det spesielle.

Det består, selvstyrt og privilegert, av en rekke colleges for halve eller hele hundreder studenter, som bærer sin grad, kappe og baret, og som spiser sammen i det felles refektorium, har gudstjeneste i kollegiets kapell og er under ledelse av et antall, ofte geistlige menn! Hver student utstyret sitt værelse som han vil, men det ligger større vekt på felleslivet enn på privatlivet; man er felles om sporten, felles om studier og måltider, og man samles i fellessalen til bestemte samvær.

Det holdes ganske visst forelesninger i de enkelte fag: Teologi, jura, humaniora, antikviteter, orientalia, sprog og naturvidenskaper, og det er universitetet som sådant, der besørger dette; men hovedvekten er lagt på det personlige studium under veiledning, som det enkelte college sørger for, idet det fordeler sine studenter i meget små grupper til sine *tutors*, en mellomting mellom privatdocent og manuduktør.

Det er *the Tutor*, som kontrollerer at man får lest det fornødne håndboksstoff, og at man får utbytte av forelesningene; det er ham som foreskriver en de «Essays», stiler eller skriveøvelser, hvori man gir uttrykk for til-

egnelsen, og som han gjennomgår med en; man møter hos ham hver uke og drøfter sitt pensum med ham. Metoden er ypperlig, ti den yder studenten, som har særlige evner og interesser, en god veiledning til personlig studium, og den holder de andre til arbeidet.

Universitetet legger ikke i første rekke vekt på moderne nyttekunnskaper; Platon, Aristoteles, Horats, mynter, papyri og innskrifter, historie og litteratur veier i programmet sterkt over naturfagene; geografi er anlagt på embedsmannen i koloniene, og den unge vordende godseier kan få kurs i landøkonomi, driftsanlegg og veterinærkunnskaper.

Også i kollegiene er det mere de uskrevne lover enn reglement, der preger ånden; studentene selv må holde innbyrdes disiplin, der er nesten ingen kontroll.

Der hviler over disse kollegier et preg av ubekymrhet; tradisjonen bærer formen, der skal ikke idelig reformeres, lappes eller finnes på nytt. Pengesorger finnes ikke i de kretser, og studiet er ikke en vill konkurranse om eksamenskarakter, men et støtt og rytmisk arbeide for å erverve en kultur, som gir en titlen av *Bachelor* eller *Master of Arts*, innen man inngår til den rent tekniske trening, som skal føre en i embede hjemme i England eller ute i imperiet.

De en gang bortjagede munkar har nu selv opprettet kollegier i tilknytning til universitetet og for deres egne folk: benediktinerne i *St. Benets Hall*, jesuitterne i *Camion Hall* og Dominikanerne i *Blackfriars*, hvor man kombinerer college og kloster og egne studier over teologi med den humanistiske utdannelse, som senere gir en rett til å undervise i The Public School.

Det sier sig selv, at den store frihet, og det, at de fleste lover er uskrevne, medfører et stort ansvar; det er dette ansvar som virker karakterdannende, og som uten inngrep av høie myndigheter vil utskille den, der ikke fortjener å utgå med predikatet *gentleman*.

Peter Schindler.

## Det ringer for tredje gang.

Ja, nå blir det snart alvor. I neste nr. av «St. Olav» kommer reiseruten (programmet), og da starter basaren vår med en begeistret sang av vår ungdom. Og vi alle ønsker den hell og lykke, men vi ikke bare ønsker — vi vil også hjelpe til og gi en håndsrekning alle vi som kan! Og nu gjelder det å få all bagage ombord før det ringer til avgang. Mange små og store pakker har vi fått. Helt fra Bergen har en trofast sjel sendt oss noen riktig vakre gjenstander skapt av hennes egne flittige hender. Takk og ære! Men vi venter enda en del gaver. Skynd Dere nå, så de som stiller med tingene har oversikt over det hele og kan ordne alt så hver ting kommer på sin rette plass!

Og så: **HJERTENS VELKOMMEN** allesammen!

Sognepresten til St. Olav.

Redaktør: E. Dithmer-Vanberg.

Thronsen & Co. boktrykkeri, Bernh. Getz gt. 3 - Oslo.